O’quvchining ilmiy dunyoqarashini shakllantirish

Boltaboyeva Sadoqatoy Egamberdi qizi

Shaxobidinova Xadichaxon Sharobidin qizi

Andijon davlat pedagogika inistituti Tabiiy fanlar fakulteti 2- bosqich talabalari

Turdiyeva SHohida Anvarjanovna

Andijon davlat pedagogika inistituti pedagogika kafedrasi o’qtuvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada o‘quvchilarning ilmiy dunyoqarashini shakllantirish jarayoni, uning mazmun-mohiyati va pedagogik ahamiyati batafsil yoritilgan. Ilmiy dunyoqarash shaxsning voqea va hodisalarni ilmiy asosda anglash, tahlil qilish, solishtirish va mantiqiy xulosalar chiqarish qobiliyatini rivojlantiruvchi muhim omil sifatida qaraladi. Maqolada ta’lim jarayonida ilmiy fikrlashni shakllantirishga ta’sir etuvchi asosiy omillar - amaliy tajriba, muammoli vaziyatlar, fanlararo uzviylik, o‘qituvchining metodik mahorati va zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish usullari tahlil qilingan. Shuningdek, ilmiy dunyoqarashni mustahkamlash o‘quvchilarning kompetensiyalarini rivojlantirish, mustaqil fikrlash va ijodiy izlanishlarini qo‘llab-quvvatlashdagi o‘rni yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Ilmiy dunyoqarash, ta’lim jarayoni, tafakkur, ilmiy fikrlash, kuzatuv, tajriba, mantiqiy xulosa, kompetensiya.

Formation of the reader's view of the scientific world

Annotation. This article details the process of forming the scientific worldview of students, its content and pedagogical significance. The scientific worldview is considered as an important factor that develops an individual's ability to perceive events and phenomena on a scientific basis, analyze, compare and draw logical conclusions. The article analyzes the main factors affecting the formation of scientific thinking in the educational process — practical experience, problem situations, interdisciplinary continuity, methodological skills of the teacher and methods of using modern information technology. Also, strengthening the scientific worldview is highlighted its role in the development of students ' competencies, supporting independent thinking and creative research.

Keywords: scientific worldview, educational process, thinking, scientific thinking, observation, experience, logical conclusion, competence.

Kirish. Bugungi kunda ilm-fan va texnologiyalar tez rivojlanib borayotgan davrda, o‘quvchilarning ilmiy dunyoqarashini shakllantirish ta’lim tizimining eng muhim vazifalaridan biri sifatida qaraladi. Ilmiy dunyoqarash – bu o‘quvchining atrof-muhit, jamiyat va tabiat hodisalarini ilmiy asosda tushunish, ularni tahlil qilish, solishtirish va mantiqiy xulosalar chiqarish qobiliyatidir. Shuningdek, ilmiy dunyoqarash o‘quvchining fikrlash jarayonini tizimli, asosli va tanqidiy yo‘naltiradi, mustaqil qaror qabul qilishga imkon yaratadi. Ilmiy dunyoqarashni rivojlantirish o‘quvchining faqat fanlarni bilishi bilan cheklanmaydi, balki ularning tafakkur doirasini kengaytiradi, ijodiy va tanqidiy fikrlashni shakllantiradi. Shu bilan birga, o‘quvchilar hayotiy muammolarga ilmiy yondashuv bilan yechim topishni o‘rganadilar, yangi g‘oyalarni ilgari surish va ularni amalga oshirishga qodir bo‘ladilar. Ta’lim jarayonida ilmiy dunyoqarashni shakllantirish o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi uzviy aloqani

\

talab qiladi. O‘qituvchi o‘z metodik mahorati, ilmiy terminlarni to‘g‘ri qo‘llashi va mantiqiy izoh berish qobiliyati bilan o‘quvchilarning tafakkurini rivojlantiradi. Shu bilan birga, amaliy tajribalar, muammoli vaziyatlar, interfaol usullar va zamonaviy texnologiyalar yordamida o‘quvchilarda ilmiy qiziqish uyg‘otish mumkin. .

Ilmiy dunyoqarash tushunchasi va uning ahamiyati. Ilmiy dunyoqarash o‘quvchining bilimi, tasavvuri va tafakkurini ilmiy qonuniyatlar bilan uyg‘unlashtiradi. Bu dunyoqarash yordamida o‘quvchi: voqea va hodisalarni ilmiyasosda tushunadi; faktlarni tahlil qilishni o‘rganadi; mantiqiy xulosalar chiqaradi; yangi g‘oyalarni ilgari suradi; ijtimoiy hayotda ongli ishtirok etadi. Shuning uchun maktabda ilmiy dunyoqarashni shakllantirish har bir fan o‘qituvchisining muhim pedagogik vazifasi hisoblanadi.

Ilmiy dunyoqarashni shakllantirishga ta’sir etuvchi omillar .1) Ta’lim jarayonidagi tizimlilik . Ilmiy dunyoqarash – bu doimiy shakllanadigan jarayon. Fanlar o‘rtasida uzviy bog‘liqlik bo‘lishi o‘quvchining ilmiy tafakkurini yanada boyitadi.2) Tajribalar va amaliy mashg‘ulotlar.Tajriba o‘quvchi ongida real tasavvur uyg‘otadi. Masalan, biologiya, fizika, kimyo darslarida o‘tkaziladigan kichik tajribalar ilmiy fikrlashning eng kuchli omillaridan biridir. 3) Mantiqiy fikrlashni rivojlantirish. Savol-javob, muammoli vaziyatlar, tahlil qilishga yo‘naltirilgan topshiriqlar orqali o‘quvchilarda tanqidiy fikrlash kuchayadi. 4) O‘qituvchining shaxsiy namunasi. O‘qituvchining nutqi, mantiqiy izoh berish qobiliyati, ilmiy terminlarni to‘g‘ri ishlatishi o‘quvchi tafakkuriga katta ta’sir ko‘rsatadi. 5) Axborot manbalari va texnologiyalar.Elektron darsliklar, internet ma’lumotlari, ilmiy filmlar, virtual laboratoriyalar o‘quvchilarning ilmiy qiziqishini oshiradi. Ilmiy dunyoqarash va axloqiy fazilatlar. Ilmiy dunyoqarash nafaqat bilimni, balki axloqiy fazilatlarni ham shakllantiradi: Mas’uliyat, halollik va adolatni tushunish. Jamiyat va tabiatga hurmat bilan qarash. O‘z fikrini asoslash va himoya qilish qobiliyati. Shu bilan o‘quvchi nafaqat ilmiy bilimli, balki ongli va mas’uliyatli shaxsga aylanadi. Ilmiy dunyoqarashni shakllantirishning pedagogik usullari: **Muammoli ta’lim** O‘quvchiga savol yoki vaziyat berilib, uni mustaqil hal qilishga yo‘naltiriladi. Bu usul ijodkorlikni ham kuchaytiradi. **Kichik tadqiqot ishlari** Referat, loyiha, kuzatuv, eksperiment tashkil qilish orqali o‘quvchilar kichik olimga aylanadi. Interfaol metodlar "Debat", "Aqliy hujum", "Yozma fikr", "Klaster", "T-jadvali" kabi metodlar fikrlashni jonlantiradi. **Fanlararo bog‘liqlik** Masalan, geografiya – ekologiya – fizika o‘rtasidagi bog‘liqlik o‘quvchining dunyoqarashini kengaytiradi. Milliy qadriyatlar bilan uyg‘unlashtirish Ilmiy bilimlarni milliy tarix, urf-odat va qadr O‘quvchilarni ilmiy fikrlashga o‘rgatishda mini-loyihalar va tadqiqot ishlari juda samarali: O‘quvchilarni ilmiy fikrlashga o‘rgatishda mini-loyihalar va tadqiqot ishlari juda samarali: Masalan, “Mening hududimdagi ekologik muammo” mavzusida loyiha tayyorlash orqali o‘quvchilar nazariy bilimni amaliy hayot bilan bog‘laydilar.

“Oddiy kimyoviy tajriba” orqali ilmiy kuzatish va xulosa chiqarish qobiliyatini rivojlantirish mumkin. Tadqiqot metodlari o‘quvchilarda mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvni kuchaytiradi. lmiy dunyoqarashni shakllantirish jarayonida o‘quvchilar quyidagi kompetensiyalarni egallaydi: axborot bilan ishlash kompetensiyasi; ijtimoiy faol bo‘lish ko‘nikmasi; mantiqiy fikrlash va tahlil qilish;mustaqil o‘rganish qobiliyati. Zamonaviy texnologiyalar va ilmiy dunyoqarash. Texnologiyalar o‘quvchilarning ilmiy qiziqishini oshirishda katta rol o‘ynaydi: Virtual laboratoriyalar – tajribalarni xavfsiz va tez bajarish imkonini beradi. Ilmiy videolar va animatsiyalar – murakkab jarayonlarni vizual tarzda tushuntiradi. Elektron ma’lumotlar bazalari – o‘quvchining mustaqil izlanish va tahlil qilish qobiliyatini oshiradi. Shuningdek, onlayn ilmiy forumlar va interaktiv o‘yinlar orqali o‘quvchilar ilmiy fikrlashni amalda qo‘llash imkoniga ega bo‘ladilar. Ilmiy dunyoqarashni shakllantirishda o‘quvchilarning shaxsiy tajribasi . O‘quvchilarga o‘z hayotiy tajribalari bilan ilmiy bilimni bog‘lash imkonini berish juda samarali. Masalan, biologiya darsida hududdagi o‘simliklar va hayvonlarni kuzatish, geografiya darsida mahalliy iqlim va landshaftni tahlil qilish orqali ilmiy yondashuv mustahkamlanadi.

\

Xulosa: O‘quvchilarning ilmiy dunyoqarashini shakllantirish zamonaviy ta’lim tizimining eng muhim vazifalaridan biridir. Ilmiy dunyoqarash nafaqat o‘quvchilarning fan bilimlarini boyitadi, balki ularning tafakkurini, tanqidiy fikrlash qobiliyatini, ijodiy yondashuvini va mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Ilmiy dunyoqarashga ega bo‘lgan o‘quvchi hayotiy muammolarga ongli yondashadi, fakt va fikrlarni tahlil qiladi, voqea-hodisalarni ilmiy asosda tushunadi va xulosalar chiqaradi. Bu jarayonda o‘qituvchining roli beqiyosdir: u o‘quvchilarga bilimlarni tizimli ravishda yetkazibgina qolmay, ularni ilmiy izlanishga, muammolarni hal qilishga va yangi g‘oyalarni ilgari surishga rag‘batlantiradi. Amaliy tajribalar, muammoli vaziyatlar, interfaol metodlar, fanlararo bog‘liqlik va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish o‘quvchilarning ilmiy qiziqishini oshiradi, ularni mustaqil va ijodiy fikrlashga o‘rgatadi. Shuningdek, ilmiy dunyoqarash shaxsning axloqiy fazilatlarini shakllantirishda ham muhim ahamiyatga ega: mas’uliyat, adolat, halollik va jamiyatga hurmat kabi qadriyatlar o‘quvchilar ongida mustahkamlanadi. Shu tariqa, ilmiy dunyoqarash nafaqat bilim, balki ongli, mas’uliyatli va ijodiy shaxsni tarbiyalashga xizmat qiladi. Xulosa qilib aytganda, o‘quvchilarda ilmiy dunyoqarashni shakllantirish – ularning nafaqat ta’limdagi muvaffaqiyatini, balki hayotdagi ongli va faol ishtirokini ta’minlovchi asosiy vosita hisoblanadi. Bu jarayonning samarali tashkil etilishi kelajak avlodning ilm-fan, texnologiya va jamiyat rivojiga hissa qo‘shishiga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.
2. Pedagogika nazariyasi. T.: 2020.
3. Abdullayeva D., Pedagogik psixologiya. Toshkent, 2019.
4. Karimov A., Zamonaviy ta’lim metodlari. T., 2021.
5. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. Toshkent, 2020.
6. Abdullayeva D. Pedagogik psixologiya. Toshkent: Fan, 2019.
7. Karimov A. Zamonaviy ta’lim metodlari. Toshkent, 2021.
8. Ismoilov B. O‘quvchilarning tafakkurini rivojlantirish metodlari. Toshkent, 2018.
9. Rustamov S. Interfaol ta’lim metodlari va ilmiy dunyoqarash. T.: 2022.
10. Shukurov F. Ilmiy izlanishlar va tajribalar asosida ta’lim. Toshkent, 2020.
11. Internet manbalari: ilmiy maqolalar, pedagogik bloglar va virtual laboratoriyalar resurslari.

\